

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Framtidstro i Ålands minsta kommun

Lundberg, Cecilia

Published in:
Skärgård

Published: 24/09/2021

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Lundberg, C. (2021). Framtidstro i Ålands minsta kommun. *Skärgård*, (3), 27-31. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148591>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Framtidstro i Ålands minsta kommun

Text: Cecilia Lundberg

Sottunga kommun kallar sig den gröna ön mitt i farleden. Förutom huvudön finns det fast bosatta även på intilliggande Husö, Finnö och Hästö. Antalet åretruntbosatta är för närvarande nästan 130 personer. Räknas deltidsbosättarna med fördubblas, eller rent av tredubblas, siffran.

Skärgård träffar Sottungas kommuneskreterare **Kennet Lundström** försommaren 2021 för att diskutera mångfalden av EU-projekt som Finlands minsta kommun varit inblandad i under de senaste åren. Alla dessa är avslutade och vi kommer raskt in på ett mer aktuellt och intressant tema för ön: det senaste årets ökning av invånarantalet med 30 procent. En remarkabel siffra minsann. Orsaken till denna plötsliga ökning är svenska barnfamiljer som vill utnyttja det finländska skolsystemets läroplikt och ordna hemundervisning för sina barn. Sverige har skolplikt och då måste skoleleverna fysiskt infinna sig i skolan.

- Vi är den kommun i Finland som procentuellt ökat mest i invånarantal det senaste året, berättar Kennet, men fortsättningsvis är vi landets minsta kommun. Det är faktiskt bara på Island, eventuellt i Frankrike, som det finns kommuner med färre invånare.

En bidragande orsak till att de nyinflyttade familjerna valt att slå sig ner på just Sottunga är kommunens erbjudande om att sänka priserna på hyresbostäder med hälften. I nuläge är alla hyreslägenheter på ön fyllda.

Den svenska skollagen skärptes år 2011 och efter det är det inte längre tillåtet att hemundervisa sina barn i Sverige utan vägande skäl. Detta har lett till en migrationsrörelse, främst till de övriga nordiska länderna. Åland ligger nära till och är svenskspråkigt, därför är det i främsta hand hit som skolflyktingarna (ordet myntat av Sveriges Television) har sökt sig.

A OCH O för en liten skärgårdskommun som Sottunga är att den är ekonomiskt bärkraftig. Nackdelen är den sårbarhet som litenheten lätt förknippas med. Kommunen kan erbjuda alla komponenter som behövs i ett fungerande samhälle: kommunförvaltning, skola, dagvård, hälsovård, butik, bibliotek och postombud. En egen kyrka har Sottunga också. Fastän församlingen delas mellan flera kommuner är kyrkoherden bosatt på Sottunga. Men alla invånare som dör eller flyttar bort passerar inte obemärkt förbi. En liten kommun står och faller med varje själ som är skriven på ön.

De nyinflyttade familjerna är ett välkommet inslag, även om de inte hjälper upp skolan som för tillfället har för få barn för att vara i bruk. För närvarande har kommunen fem anställda, men de sammanlagda årsverkerna utgör endast 3,5 personer. Sottunga är den enda åländska kommunen som saknar kommundirektör, utan leds av fullmäktiges styrelseordförande och kommuneskreteraren. Därtill finns en bibliotekarie, städare och fastighetsskötare. Utbildningschefen är gemensam för Sottunga, Kökar och Föglö. Då behov uppstår anställs lärare och hemvårdare. Sjukvården sköts via landsskapsregeringen och belastar inte kommunens budget. Socialsekreterarens uppgifter sköts som köptjänst från Kökar, liksom en del administrativa uppdrag.

Sottunga är betydligt mer agrart präglad än sina grannkommuner. Kökarborna har sin utskärstradition med fiske och Föglö har räknats som lotsarnas ö. Lummiga och gröna Sottunga satsade istället på jordbruk. I dag finns bara en mjölkbonde och en grönsaksodlare kvar. Istället är det kommunen och turismen som utgör de största näringsgrenarna. Sottungas butik är öppen året om och speciellt coronapandemin har gett den ett uppsving, då antalet butiksresor till fasta Åland har minskat.

- De nyinflyttade familjerna har kommit i gång med småskalig odling, vilket är roligt, berättar Kennet, men tills vidare bara för husbehov. Vi får se om de skalar upp i framtiden.

Frågan om kommunsammanslagningar efter finländsk modell har länge stötts och blötts på Åland. Olika utredningar har resulterat i olika samgångskonstellationer, men inget beslut har än så länge fattats. Kennet säger att administrativt sett är en sammanslagning inget större problem. Värre är det att lösa kommunikationsfrågan. Varor och tjänster måste kunna transporteras inom en kommun på ett smidigt sätt. Med färjtrafikens södra och norra linjer nås inte Brändö och Kumlinge från Kökar, Sottunga och Föglö utan att ta vägen via fasta Åland. Den tvärgående linjen kopplar ihop Snäckö på Kumlinge med Föglö. Det hela är för arbetsdrygt för att löpa smidigt.

- Frågan som Sottungaborna ställer sig är vad som kan bli bättre med en storkommun jämfört med nuläget? Den klara fördelen med närdemokrati är att det är lättare att bestämma över sin egen ö. Redan nu delar vi en del tjänster med Föglö och Kökar, vilket fungerar bra.

NÅGRA ORD om intervjuens ursprungliga syfte. Under en femårsperiod mellan 2015 och 2020 lyckades lilla Sottunga knipa andelar i tre stycken EU-finansierade projekt inom Interregs Central Baltic-program. Två av dem, *Smart Ports* och *Port Mate*, handlade om konkret utveckling av gästhamnen på ön. Det tredje, *St Olav Waterway*, att ta fram och märka ut en vandringsled på ön som en etapp i pilgrimsleden mellan Åbo och Trondheim.

- Smart Ports var ett riktigt föregångarprojekt. I kölvattnet har flera andra hamnutvecklingsprojekt kommit till runt om Östersjön. Men alla bygger på samma idé, säger Kennet.

Grundtanken med bägge hamnprojekten på Sottunga är att locka flera besökare, i främsta hand båtfolk. De får gärna komma från utlandet och gärna stanna längre än ett övernattningsdygn.

Tack vare Smart Ports planerades hamnområdet med hjälp av en arkitekt. Båtgästernas el- och vattenanslutningar moderniserades och tre små bodar för försäljning av lokala produkter under högsäsong uppfördes. Alla hamnar i projektet försågs dessutom med en självbetjäningsskiosk för att klarera hamnavgifter och dylikt. Kiosken är i formen av en valstjärt i glasfiber som i Sottungas fall för närvarande inte är i bruk. Enligt Kennet tycker Sottungaborna att den är anskrämlig och därför placerad lite i skymundan. Skärgård funderar om en utsmyckningstävling och lite planteringar runt om kunde ändra på det?

Port Mate hade en större budget och satsade mer på säkerhet och miljövänlig service. Restaurang Salteriet i hamnen har fått solpaneler och gästhamnens toaletter använder havsvatten för spolning med tillhörande reningssystem. Något för andra gästhamnar att ta efter. Och något som Sottunga kunde lyfta fram och yvas över lite mer. I nuläget är det lätt att använda toaletterna utan att känna till vilka finesser de verkligen har.

Pilgrimsleden St Olof Waterway tar i land på Sottunga och är en åtta kilometer lång rutt. Den startar i hamnen och viker mitt emot kyrkan in mot västra sidan av ön. Terrängen är mestadels skog och berg, ibland gör den en utstickare till stranden innan den når Söderbyn där butiken, kommunkansliet och övrig service finns. Tillbaka till startpunkten i hamnen följer den landsvägen, en sträcka på tre

kilometer. Det finns möjlighet att avvika tidigare för en kortare tur, men också chanser att förlänga rutten och kombinera med andra utmärkta vandringsleder som härstammar från Leaderfinansierade projekt.

Precis som längs övriga Sankt Olofs sjöled är det svårt att uppskatta antalet vandrare, då det saknas en elektronisk uppföljning. I den nyrenoverade väntstugan i hamnen kan vandrarna själv stämpla sina pilgrimspass, men eftersom pilgrimsturisterna oftast dyker upp i fåtal istället för i stora grupper, är det svårt att följa upp med tillförlitlig statistik.

- Alla projekt har inbringat värdefulla investeringspengar till kommunen, säger Kennet. Dels har de avlastat kommunens ekonomi genom att exempelvis jag själv kunnat lyfta upp till hälften av min lön från projektbudgetarna, dels har vi byggt upp våra kontaktnät såväl mot fastlandet som till hela Östersjöområdet. Även lokala företagare har fått sin del av kakan då vi prioriterat lokal arbetskraft för alla byggen, grävarbeten och liknande som projekten genererat.

Alla tre EU-finansierade projekt har inneburit ett lyft och en positiv tillgång för kommunen. De utgör alla viktiga bitar i pusslet att sätta Sottunga på allmänhetens karta. Att landets minsta kommun dessutom, utan egentlig marknadsföring, kan locka nya invånare, visar att allt är möjligt.

--

Läsåret 2019–2020 hemundervisades mer än två procent av skoleleverna på Åland. Uppgifter för läsåret 2020–2021 saknas ännu, men siffran har troligtvis ökat. Inflyttade svenska familjer samt pandemiläget är sannolika orsaker. Enligt Tankesmedjan Tillit gör detta Åland till den mest hemundervisningstäta platsen globalt efter USA, där siffran är en procent högre.

Skärgård råkar på familjen **Cederquist-Norrländer** som i augusti 2020 flyttade från Jämtland i Sverige till Sottunga. Mamma Elsa Cederquist och barnen Teodor, Benjamin och Alexander Norrländer intygar att hela familjen stortrivs på Sottunga. De fick tips om lämpligt och billigt boende via vänner och har under året hittat sin plats i samhället. Mest umgås de trots allt med de övriga nyinflyttade svenska familjerna.

Teodor Norrländer har precis gått ut första klass, småbröderna går inte i skola ännu, men är också hemma om dagarna. För tillfället har pappan i familjen återvänt till Sverige där de är jordgubbsodlare. Övriga familjen är på väg till Sverige över sommaren, men återvänder till Sottunga lagom till skolstarten i augusti.

ARTIKELFÖRFATTAREN

CECILIA LUNDBERG

är chefredaktör för Skärgård och ordförande för Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi, placerat vid Centret för livslångt lärande.

Bildtexter

1. Kommunsekreterare Kennet Lundström i Sottungas gästhamn. Här används havsvatten med tillhörande reningssystem för att spola toaletterna, något för andra gästhamnar att ta efter.
Foto: Pia Prost

2. Vy över hamnen i Sottunga. Foto: Cecilia Lundberg
3. Sedan i augusti 2020 har Teodor Norrlander från Jämtland i Sverige gått i hemskola på Sottunga. Han och hans mamma Elsa Cederquist hör till dem som märkbart ökat Sottungas befolkningstal. Foto: Pia Prost